

Milkó András

**A legtökéletesebb
műfaj**

Szeged, 1932.

A 49029

Milkó András

**A
legtökéletesebb
műfaj**

S z e g e d , 1 9 3 2 .

PÁSZTOR ISTVÁNNAK,

a művésznek és barátának.

A 49029

Költészet, próza és szinműirodalom, látszólag szorosan egymáshoz tartozó, egy kalap alá vonható fogalmak.

Hogy tényleg összefüggésben vannak egymással, kitűnik abból a gyakori esetből, hogy egy egyén mind a három műfajt űzi, vagyis verseket, prózát és színdarabot ír. (Leggyakoribb eset egy egyénnél a lírának és epikának vagy az epikának és drámának a társulása.)

A bölcséletet külön szokták választani az irodalomtól, holott ez is szorosan hozzátartozik és negyedik, azaz legmagasabb foka annak a lépcsőnek, mely a lírával kezdődik, s az epikával és a drámával folytatódik.

Szerintem tehát a négy műfaj között a líra áll a legalacsonyabb fokon. Ezalatt korántsem értendő, hogy e műfaj üzéséhez kell a legkevesebb tehetség, hanem csupán az, hogy ennél a műfajnál *kizárólag* a belső élmény szerepel, a vele teljesen és mindig egyenlő kifejezőképességgel együtt. A belső élmény és a kifejezőképesség itt egyenlők

és egymással egyenes arányban vannak. — Ugyanis, ha azt mondjuk egy költőről, hogy »nem tudja magát kifejezni«, ez nem jelenti azt, — mint sokan gondolják, — hogy nem tudja felszínre hozni a magában átélt dolgokat, hanem egyszerűen azt jelenti, hogy azokat csak *felületesen* vagy *hiányosan* élte át, ami igen gyakran megesik — a legtehetségebbekkel is — hiányok vagy gátlások következtében. (Ilyen hiányok a beállítottság és a hangulathiány, a gátlás pedig mindig valami külső körülmény, pl. betegség, éhség, álmatlanság vagy szorosabb értelemben vett külső gátlás, pl. ha az illetőt írásközből zavarják.)

A belső élménynek és a kifejezőképességnek egyenlősége csak a líránál szerepel, amely műfajnál az egyén mondanivalója *sajátmagáért* és *sajátmagában* van. Ez utóbbi tulajdonság különösen hangsúlyozandó, mint fő jellemzője a lírának és — mint látni fogjuk — a bölcséletnek is.

Hasonlóképpen *sajátmagáért* van a mondanivaló az epikában is, itt azonban több tényező szerepel, mely a *mondanivalóért* van. (Ezek a tényezők: minden, ami az illető novellában vagy regényben szerepel, tehát az alakok, tárgyak, vidék stb. Tévedés azt gondolni, hogy ezek a tényezők a szerző mondanivalója, holott ez csak a fundamentum, amire a mondanivaló felépül.) Itt tehát a kifejezőképesség nem csupán ikerestvérét

— mint a lírában láttuk, — a belső élményt (v. mondanivalót) hozza felszínre, hanem egyéb tényezőket is, melyek nem tartoznak a belső élményhez, hanem csupán kísérői annak. A szerző tehetségétől függ e kísérlet művészi volta vagy hitványsága.

A különböző tényezőkön kívül itt szerepel még a *fegyelmezettség*, mely mint egy rugalmas gyűrű fogja körül a tényezőket. Néha kitágul ez a gyűrű, néha összehúzódik, aszerint, ahogy azt a mondanivaló sűrűsödése vagy ritkulása megkívánja. Enélkül a *fegyelmezettség* nélkül jó novellát vagy különösen jó regényt elképzelni sem lehet. Ez az úgynevezett művészi mérték, mely az epikai és hasonlóképen a drámai műveknek a tökéletességét megadja.

Azonban egy drámai mű tökéletességéhez korántsem elég pusztán ez a művészi mérték. A drámában a szerző megszűnik beszélni, hogy alakjai vegyék át tőle a szót, akik az ő gondolatait adják elő, — a saját egyéniségükön keresztül. A különböző egyének különbözőképen fogják a szerző gondolatait tolmácsolni. (Természetes, hogy egy költő másképen beszél, mint pl. egy kereskedő.) A szerző maga alkotja meg alakjait, ismernie kell tehát azoknak összes tulajdonságait. Sohasem feledkezhet meg azonban arról, hogy ő művész, nem pedig fotográfus. Alakjait tehát nem *pusztán* az életből kell vennie, hanem a saját lelkéből. (Az emberi

ség nagyrésze átlagember, akinek élete támadóan buta és hétköznapias. Az ilyen átlagemberben a művész röntgen-szeme sem tud semmi följegyzésre méltó dolgot találni.)

Embereket *teremteni* és életet *adni*, ez a drámaíró feladata. Az élőemberek csupán holt anyag lehet a szerző kezében, mindaddig, míg hozzájuk nem ér varázssvesszejével. A varázssvessző itt a toll. (A vigjátékiró tollának tühegyűnek kell lenni, hogy mindenütt szúrjon, ahová csak ér. Ez az igazi vigjáték, ahol a szerző támad, nem pedig mulattat. A többi Paprika Janesi-színház, ahol maga a szerző a bohóc.) A művészi mértéken kívül tehát a *teremtő erő* az, mely egy színművet tökéletessé tud tenni.

Minél mélyebbre fúrunk le a föld alá, annál tisztább víz szökik fel onnan. A drámaírónak is mélyre kell leszállania, az emberi lélek legmélyére. Problémákat kell adnia, nem pedig émelygős társasjátékot. (Aki egy probléma megoldását várja a szerzőtől, az nem tudja, hogy ő csak meglévő problémákat *hoz* felszínre, vagy újakat *alkot*, azonban *soha nem oldhatja* meg őket. Mert semmisenem oldható meg az ég alatt.)

A bölcséletben is, — amint már mondtam — miként a lírában, a mondanivaló *sajátmagában* van. A mondanivalónak az egyedülvalósága a lírának bizonyos egyszerű, kezdetleges jelleget adott. (Ez a *kezdetlegesség* állítja tulajdonképpen a lírát

a négy műfaj között a legalacsonyabb helyre.)

A bölcseletnél, — jól megfontolva — éppen ellenkezőleg, nem kezdetlegességet, hanem a *tökéletességnek maximumát* látjuk. (A líránál a mondanivaló *sajátmagában* van, mert *nem rendelkezik* tényezőkkel, a bölcseletnél *nincs szüksége* tényezőkre.)

A bölcseletnél tehát tényezők nélkül fejezi ki a szerző mondanivalóját, mert azt, amit kifejez, a belső élményt, a maga *eleven valóságában* adja az olvasó elé. Személyek, tárgyak teljes mellőzése jellemzi ezt a műfajt, mikor is a szerző problémákról ír, olyan problémákról, melyeket egészen, vagy kevésbbé burkolt formában megtalálhatunk az előző három műfajban is.

A szerző akkor végzi a legnemesebb munkát, ha alakokat beszéltet. (Vagyis ha embereket teremt.)

Nyilvánvaló tehát, hogy a *párbeszédes bölcséleti forma* az, melyet a *legtökéletesebb műfajnak* nevezhetünk az irodalomban.

Ennek a műfajnak eddig majdnem egyedülálló és legkiválóbb képviselője a nagyszerű görög bölc, Platon volt.

*

Ez a néhány sor, — melyben teljesen subjective akartam az egyes műfajokat egymástól megkülönböztetni, — nem más, mint igyekezet, hogy belelássak a műfajok közt

húzódó hajszálvékony résekbe, melyek — azt hiszem, — sok érdekes dolgot tartalmaznak és mint ilyenek, igen kiváló tanulságot nyújtanak egy nagyobb terjedelmű tanulmányra, mely ugyanezt a problémát bővebben, azonkívül az egy szerzőtől származó különböző műfajok közti lélektani kapcsolatot és a belső élmény eredetét, lényegét és elfajulását akarja tárgyalni.

A 49029

„PROMETHEUS”-NYOMDA nyomása Szeged